

آناتومی بالینی

سر و گردن

برای دانشجویان

پزشکی

دندانپزشکی

و دانشجویان تخصصی علوم پزشکی

مؤلفین

دکتر محمد اکبری

استاد گروه آناتومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر ایرج راگردی کاشانی

دانشیار گروه آناتومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر عظیم هدایت پور

استادیار گروه آناتومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

انتشارات جعفری

ناشر کتب علوم پزشکی

www.jafaripub.com

سرشناسه : اکبری، محمد، ۱۳۳۸

عنوان و نام پدیدآور : آناتومی بالینی سر و گردن برای دانشجویان پزشکی، دندانپزشکی...! مولفین محمد اکبری، ایرج راگردی کاشانی، عظیم هدایت‌پور.

مشخصات نشر : تهران: جعفری، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری : ۲۴۲ص: مصور(رنگی)، جدول(رنگی)، نمودار(رنگی)

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۲-۰۲۲-۵

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

یادداشت : چاپ قبلی: جعفری، ۱۳۸۵ (۳۲۸ص)

یادداشت : واژه‌نامه

یادداشت : نمایه

موضوع : سر -- کالبدشناسی

موضوع : گردن -- کالبدشناسی

شناسه افزوده : راگردی کاشانی، ایرج، ۱۳۳۲ -

شناسه افزوده : هدایت‌پور، عظیم، ۱۳۳۳ -

رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ۷۷۷/۵۳۵QM

رده بندی دیویی : ۶۱۷/۹۱

شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۹۹۷۳۷

نام کتاب

مؤلفین

نوبت چاپ

ناشر

صفحه‌آرا

طراح جلد

لیتوگرافی و چاپ

صحافی

شمارگان

شابک

قیمت

آناتومی سر و گردن (برای دانشجویان پزشکی)

دکتر محمد اکبری - دکتر ایرج راگردی کاشانی - دکتر عظیم هدایت‌پور

ویرایش پنجم (چاپ اول) / ۱۳۹۲

انتشارات جعفری

محمد ایمانی

شهرام دولتی

رامین ۶۶۴۰۳۱۱۱

سیم‌ساز

۲۰۰۰ نسخه

۹۷۸-۶۰۰-۳۲۲-۰۲۲-۵

۲۲۸۰۰۰ ریال

انتشارات جعفری

فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، روبروی پاساژ خروغی - پلاک ۳۸۳

تلفن فروشگاه: ۵۴ ۶۶۴۹۳۱ دفترپخش: ۶۶۴۹۹۲۱۴

همراه: ۰۹۱۲۴۲۲۰۸۸۵ (جعفری)

info@jafaripub.com

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است و هرگونه تکثیر

به هر شکل بدون اجازه ناشر ممنوع می‌باشد و پیگرد قانونی دارد.

مقدمه

سپاس و ستایش بیکران خداوند یکتا و آفرینگر توانا را که جمال
و جلال و صفات کامل و بزرگی سزاوار اوست

آناتومی سر و گردن یکی از اساسی‌ترین مباحث دانش پزشکی است که به بررسی اجزای تشکیل‌دهنده‌ی این قسمت از بدن می‌پردازد. اینجانبان در طی سالها تدریس آناتومی بر این باوریم که مطالعه علم محض آناتومی بدون توجه به کاربرد بالینی آن برای دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندانپزشکی و سایر رشته‌های وابسته از جذابیت چندانی برخوردار نبوده و تأثیر قابل توجهی بر یادگیری دانشجویان نخواهد داشت. لذا این کتاب به صورت گسترده‌تر با تکیه بر نکات بالینی که راهبردی‌ترین روش آموزش بهینه می‌باشد، به رشته تحریر درآمده است. تا دانشجویان با انگیزه هر چه بیشتر نسبت به فراگیری این درس مهم همت و مبادرت ورزند.

در این کتاب سعی شده است نکات بالینی دقیقاً به همراه مباحث آناتومیک مربوطه آورده شود. با توجه به اینکه تصاویر بخش لاینفک کتب آناتومی می‌باشند در این ویرایش علاوه بر ساده کردن مطالب پیچیده و حذف موضوعات اضافی تصاویر رنگی به نحوی انتخاب شده‌اند که بسیار گویا و از جنبه‌های مختلف بی‌نظیر و کاملاً با متن مرتبط باشند و در فهم سریع مطالب متن خصوصاً در مواردی که برای دانشجویان مشکل است قابل فهم و آسان‌تر شود.

مسلماً کتاب حاضر خالی از نقص و اشکال نخواهد بود. نظریات اصلاحی و پیشنهادات اساتید ارجمند و دانشجویان گرامی منتی بر مؤلفان و موجب نهایت سپاسگزاری و تشکر است.

با امید آن که به خواست خداوند توانا این «برگ سبز» مقبول نظر همه دانش‌پژوهان آگاه و متقی، پویندگان راه حقیقت و تلاشگران برای سربلندی ایران اسلامی واقع گردد.

والسلام

دکتر محمد اکبری - دکتر ایرج راگرودی کاشانی - دکتر مهیم هدایت پور

پائیز ۱۳۹۲

فصل اول: استخوان‌شناسی

۴۹	ج) زائده گیجگاهی.....	۸	جمعمه
۵۱	استخوان فک تحتانی	۸	اسکلت فوقانی صورت.....
۵۱	الف) تنه.....	۸	استخوان پیشانی.....
۵۲	ب) شاخ.....	۱۲	استخوان پرویزنی
۵۵	استخوان هایوئید	۱۶	استخوان پروانه‌ای
۵۵	الف) تنه.....	۲۰	زواید پتریگوئید.....
۵۵	ب) شاخ‌های بزرگ.....	۲۰	بال خارجی.....
۵۵	ج) شاخ کوچک.....	۲۱	بال داخلی.....
۵۶	بررسی جمجمه به صورت یک واحد	۲۱	مجری رجبی.....
۵۶	نمای فوقانی جمجمه.....	۲۲	استخوان پس‌سری
۵۹	نمای قاعده‌ای جمجمه	۲۶	استخوان گیجگاهی
۵۹	نمای درون‌سری قاعده جمجمه.....	۲۶	الف) صدف.....
۶۳	نمای برون‌سری قاعده جمجمه	۲۷	ب) بخش خارهای پستانی.....
۶۳	الف - بخش قدامی.....	۲۸	ج) بخش خاره.....
۶۴	ب - بخش میانی.....	۳۰	د) بخش صماخی.....
۶۴	ج - قسمت خلفی.....	۳۲	استخوان آهیانه
۶۵	نمای قدامی جمجمه	۳۵	استخوان فک فوقانی
۶۷	کاسه چشم	۲۵	تنه.....
۶۹	حفره بینی	۳۸	سینوس ماگزیلاری.....
۷۰	مئاتوس فوقانی.....	۴۱	استخوان کامی
۷۰	مئاتوس میانی.....	۴۱	الف) صفحه‌ی افقی.....
۷۱	مئاتوس تحتانی.....	۴۲	ب) صفحه‌ی عمودی.....
۷۱	نمای خلفی جمجمه	۴۲	ج) زائدهٔ هرمی.....
۷۱	نمای طرفی جمجمه	۴۳	د) زائده کاسه چشمی.....
۷۴	حفره گیجگاهی	۴۳	هـ) زائده اسفونئیدال.....
۷۴	حفره تحت گیجگاهی	۴۴	شاخک تحتانی بینی
۷۶	مهره‌های گردنی	۴۴	استخوان اشکی
۷۶	مشخصات کلی مهره‌ها.....	۴۵	استخوان بینی
۷۷	خصوصیات مشترک مهره‌های گردنی.....	۴۷	استخوان تیغه بینی
۷۷	اولین مهره گردن یا اطلس.....	۴۸	استخوان گونه
۸۰	مفصل گیجگاهی فکی	۴۸	الف) تنه.....
		۴۹	ب) زائده پیشانی.....

فصل دوم: گردن

۱۱۴.....	شبکه بازویی.....
۱۱۶.....	ناحیه قدامی گردن
۱۱۶.....	ناحیه تحت لامی.....
۱۱۸.....	ناحیه تیروئیدی
۱۱۸.....	غده تیروئید.....
۱۲۱.....	غدد پاراتیروئید
۱۲۲.....	حنجره
۱۲۲.....	حدود و مجاورات حنجره.....
۱۲۲.....	غضروف‌های حنجره.....
۱۲۵.....	غشاهای و رباط‌های حنجره
۱۲۷.....	مفاصل حنجره.....
۱۲۸.....	عضلات حنجره.....
۱۳۰.....	مخاط حنجره.....
۱۳۲.....	عروق و اعصاب
۱۳۲.....	شراین.....
۱۳۲.....	اعصاب.....
۱۳۴.....	نای Trachea
۱۳۵.....	ساختمان نای.....
۱۳۶.....	مری
۱۳۸.....	ناحیه فوق لامی
۱۳۸.....	عضلات سوپراهایوئید.....
۱۳۹.....	غده تحت فکی.....
۱۴۰.....	مجرای غده ساب مندیولار (مجرای وارتون).....
۱۴۰.....	گانگلیون تحت فکی.....
۱۴۲.....	عصب هیپوگلاوس (زوج XII).....
۱۴۳.....	ناحیه خلفی گردن
۱۴۶.....	صورت
۱۴۶.....	عضلات پوستی صورت.....
۱۴۶.....	عضلات اطراف کاسه چشم و پلک‌ها.....
۱۴۶.....	عضلات اطراف بینی.....
۱۴۷.....	عضلات اطراف دهان.....
۱۵۰.....	ناحیه بناگوشی ماضغه‌ای
۱۵۰.....	عضله ماضغه.....
۱۵۱.....	غده بناگوشی.....
۱۵۳.....	عروق و اعصاب غده پاروتید.....

فصلی سوم: صورت

۸۴.....	گردن
۸۴.....	حدود ناحیه قدامی گردن.....
۸۴.....	حدود ناحیه طرفی گردن.....
۸۴.....	حدود ناحیه خلفی گردن.....
۸۴.....	مثلث‌های گردن.....
۸۷.....	ناحیه طرفی گردن
۸۷.....	ناحیه استرنوکلید و ماستوئید.....
۸۷.....	فاسیای سطحی.....
۸۷.....	عضله پوستی گردن
۸۷.....	ورید ژوگولار خارجی.....
۸۹.....	شاخه‌های سطحی شبکه گردنی.....
۸۹.....	فاسیای عمقی گردن.....
۹۰.....	فاسیای جلوی مهره‌ای.....
۹۰.....	غلاف کاروتید.....
۹۰.....	فاسیای جلوی نایی.....
۹۲.....	عضله جناغی چنبری پستانی
۹۲.....	قوس گردنی.....
۹۲.....	شبکه عصبی گردن
۹۶.....	غلاف کاروتید
۹۶.....	مجاورات غلاف کاروتید.....
۹۶.....	شریان کاروتید مشترک.....
۹۶.....	سینوس کاروتید.....
۹۶.....	مجاورات شریان کاروتید مشترک.....
۱۰۰.....	شریان کاروتید داخلی.....
۱۰۰.....	ورید ژوگولار داخلی.....
۱۰۱.....	مجاورات ورید ژوگولار داخلی.....
۱۰۲.....	عصب واگ (عصب زوج X).....
۱۰۳.....	شاخه‌های عصب واگ در گردن.....
۱۰۵.....	زنجره سمپاتیک گردنی
۱۰۵.....	ساختمان سیستم سمپاتیک.....
۱۰۸.....	مثلث خلفی گردن
۱۰۸.....	عناصر تشریحی مثلث خلفی گردن.....
۱۱۱.....	شریان زیر ترقوه‌ای.....
۱۱۱.....	شاخه‌های شریان سابکلاوین.....
۱۱۴.....	ورید زیر ترقوه‌ای
۱۱۴.....	مجاورات ورید زیر ترقوه‌ای.....

حفره تحت گیجگاهی

۱۵۴	شریان ماگزیلاری.....
۱۵۶	شبه وریدی رگی.....
۱۵۸	
۱۵۸	اعصاب حفره تحت گیجگاهی.....
۱۵۸	عصب سه قلو (زوج پنجم).....
۱۵۹	عصب مندیولار.....
۱۶۱	گانگلیون گوش.....
۱۶۳	گانگلیون پتریگوبالاتین.....
۱۶۵	اسکالپ.....
۱۶۵	عروق و اعصاب اسکالپ.....
۱۶۷	حفره دهان.....
۱۶۷	دهلیز.....
۱۶۷	قوس‌های تنه‌ای دهانی.....
۱۶۸	دندانها.....
۱۷۱	لب‌ها.....
۱۷۱	عروق و اعصاب.....
۱۷۱	گونه.....
۱۷۲	عروق و اعصاب.....
۱۷۲	حفره حقیقی دهان.....
۱۷۲	سقف دهان.....
۱۷۲	شکل ظاهری کام نرم.....
۱۷۳	ساختمان کام نرم.....
۱۷۳	عروق و اعصاب.....
۱۷۵	کف دهان.....
۱۷۵	زبان.....
۱۷۶	ساختمان زبان.....
۱۷۷	عروق و اعصاب.....
۱۷۹	غده زیرزبانی.....
۱۷۹	عروق و اعصاب.....
۱۸۰	حلق.....
۱۸۲	عضلات طولی حلق (بالا برنده).....
۱۸۲	حلق بینی.....
۱۸۳	حلق دهانی.....
۱۸۴	حلق حنجره‌ای.....
۱۸۵	عروق و اعصاب حلق.....
۱۸۶	عصب زبانی حلقی (زوج IX)

عصب اکسسوری (زوج XI)

۱۸۹	بینی.....
۱۹۱	بینی خارجی.....
۱۹۱	ساختمان بینی خارجی.....
۱۹۳	حفره بینی.....
۱۹۵	عصب بویایی (زوج I).....
۱۹۷	گوش.....
۱۹۷	گوش خارجی.....
۱۹۹	مجرای گوش خارجی.....
۲۰۱	گوش میانی یا صندوق صماخ.....
۲۰۵	عضلات گوش میانی.....
۲۰۷	عروق و اعصاب گوش میانی.....
۲۰۷	غار ماستوئیدی.....
۲۰۸	گوش داخلی.....
۲۱۲	عصب شنوایی تعادلی (زوج VIII).....
۲۱۳	عصب فاسیال.....
۲۱۶	دستگاه بینایی.....
۲۱۶	کره چشم.....
۲۱۸	شبکیه.....
۲۲۰	عدسی.....
۲۲۰	سمائم دستگاه بینایی.....
۲۲۲	نیام‌ها.....
۲۲۴	چربی کاسه چشم.....
۲۲۵	دستگاه اشکی.....
۲۲۶	عروق و اعصاب چشم.....
۲۲۸	وریدهای چشمی.....
۲۲۹	عصب چشمی.....
۲۳۰	شاخه‌های عصب بینی مزگانی.....
۲۳۱	عصب بینایی (زوج II).....
۲۳۱	اعصاب حرکتی.....
۲۳۲	گانگلیون مزگانی.....
۲۳۲	عصب قرقه‌ای (زوج IV).....

فصل چهارم: لث

۲۳۶	لث سر و گردن.....
۲۳۶	گروه سطحی.....
۲۳۷	گروه عمقی.....
۲۴۱	نمایه.....

فصل اول

استخوان شناسی

1

Osteology

جمجمه SKULL

به مجموع استخوان‌های سر و صورت جمجمه می‌گویند. جمجمه بدون استخوان مندیبل کرانیوم نام دارد. کرانیوم به دو بخش کاسه سر و اسکلت فوقانی صورت تقسیم می‌گردد. کاسه سر کالواریا (calvaria or brain box) قسمت فوقانی جمجمه می‌باشد که مغز را در خود جای داده و از هشت استخوان تشکیل شده است که چهار استخوان فرد و میانی و دو استخوان زوج و طرفی می‌باشند.

استخوان‌های فرد و میانی از جلو به عقب شامل استخوان‌های پیشانی (Frontal) پرویزنی (Ethmoid)، پروانه‌ای (sphenoid) و پس سری (occipital) بوده اما استخوان‌های زوج و طرفی شامل استخوان‌های آهانه‌ای (parietal) و گیجگاهی (temporal) می‌باشد.

اسکلت فوقانی صورت

در جلو و پایین کاسه سر قرار دارد و شامل حفرات کاسه چشمی، حفره بینی و فک فوقانی می‌باشد. اسکلت فوقانی صورت با همراه استخوان مندیبل، اسکلت صورت را تشکیل می‌دهد. اسکلت فوقانی صورت غیرمتحرک بوده ولی بخش تحتانی آن که استخوان مندیبل است متحرک می‌باشد.

اسکلت صورت از چهارده استخوان تشکیل شده است که شش استخوان آن زوج و دو استخوان آن فرد می‌باشد. استخوان‌های زوج شامل استخوان‌های بینی (Nasal)، اشکی (Lacrimal)، گونه‌ای (Zygomatic)، فک فوقانی (Maxilla)، کامی (Palatine) و شاخک تحتانی بینی (inferior nasal concha) بوده اما استخوان‌های فرد شامل استخوان‌های تیغه‌ای (Vomer) و فک تحتانی (Mandible) می‌باشند.

اتصال بین استخوان‌های اسکلت فوقانی صورت، سقف و نمای طرفی کاسه سر از نوع مفاصل (Synostosis) بوده و درز (Suture) نامیده می‌شوند.

اتصالات استخوانی در نواحی مرکزی قاعده جمجمه به وسیله غضروف هیالین بوده و مفاصل (Synchondrosis) خوانده می‌شوند. پس از تولد اتصالات فوق (درزها و سین کندروزها) فاقد حرکت هستند ولی هر دوی آنها مناطق مهمی از لحاظ رشد می‌باشند. در هنگام تولد درزهای سقف جمجمه قابل انعطاف بوده، اجازه جابجایی استخوان‌های مجاور جهت تحمل فشارهای زایمانی را می‌دهند.

در بسیاری از موارد، درزها و سین کندروزها بر مبنای دو استخوان تشکیل دهنده‌شان نامگذاری می‌شوند (مثل درز تمپوروپاریتال).

ولی در بعضی موارد آنها را بر اساس شکل (درز لامبدوئید) و یا موقعیتشان (درز کروئال) نامگذاری می‌کنند.

استخوان پیشانی Frontal Bone

این استخوان در جلوی کاسه سر قرار دارد و در تشکیل پیشانی، حفره کرانیال قدامی و سقف کاسه چشم شرکت می‌کند و دارای سه قسمت است:

- الف - قسمت عمودی یا صدفی
- ب - قسمت افقی یا کاسه چشمی
- ج - لبه بینی - کاسه چشمی

الف) قسمت عمودی یا صدفی (squamous part)

در تشکیل پیشانی شرکت کرده و دارای دو سطح (قدامی و خلفی) و یک کنار خلفی است.

سطح قدامی

محدب است و عناصر زیر به ترتیب از بالا به پایین بر روی آن دیده می‌شود.

۱- برآمدگی‌های فرونتال (Frontal tuber): در طرفین خط وسط قرار دارد. در خانم‌ها برجسته‌تر است و به طور واضح دیده می‌شود.

۲- قوس‌های ابرویی (Superciliary Arches): برجستگی‌هایی هستند که در طرفین سطح قدامی، کمی پایین‌تر از برآمدگی‌های فرونتال دیده می‌شوند. قوس‌های ابرویی در مردان به علت بزرگتر بودن سینوس‌های فرونتال برآمده‌تر می‌باشند.

۳- ناحیه گلابلا (Glabella): یک برجستگی صاف است که در بین قوس‌های ابرویی واقع شده است.

۴- لبه‌های فوق کاسه چشمی (Supraorbital Margins): کمی پایین‌تر از قوس‌های ابرویی قرار دارند. انتهای داخلی این لبه‌ها به بریدگی بینی (Nasal Notch) متصل می‌شود. انتهای خارجی لبه فوق کاسه چشمی برجسته شده زائده‌ای استخوان فرونتال را می‌سازد.